

UDC 027.021:378.4](497.11)

UNIVERZITETSKA BIBLIOTEKA "SVETOZAR MARKOVIĆ" U BEOGRADU KAO DEO VISOKOG ŠKOLSTVA NA TERITORIJI UŽE SRBIJE

UNIVERSITY LIBRARY "SVETOZAR MARKOVIC" IN BELGRADE AS PART OF HIGHER EDUCATION IN THE TERRITORY OF CENTRAL SERBIA

Mr. sc. Vera PETROVIĆ

Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“ / University Library „Svetozar Marković“

Beograd, Srbija

www.unilib.bg.ac.rs

petrovic@unilib.bg.ac.rs

Sažetak

Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“ je centralna biblioteka Univerziteta u Beogradu i matična biblioteka za sve univerzitetske i visokoškolske biblioteke u Srbiji, kao i za specijalne biblioteke u naučnim institucijama na prostoru Centralne Srbije. Ona sakuplja, čuva i brine se o daljoj upotrebi jedinstvenih zapisa ljudske kreativnosti.

Omogućavajući pristup zapisanom znanju, podstičući i podržavajući protok informacija, UBSM učestvuje u pedagoškom, naučno-istraživačkom, stručnom i umetničkom radu beogradske i srpske akademske javnosti. Ona je čuvar pisanog naučnog i kulturnog nasleđa Univerziteta u Beogradu, a čuva, zbog svoje duge istorije, i deo kulturne baštine Srbije.

Univerzitetska biblioteka u Beogradu je obrazovni centar koji sa svojim zbirkama, uslugama i bibliotečko-informatičkim znanjem učestvuje u obrazovnom i naučno-istraživačkom radu Univerziteta, u intelektualnom i stručnom razvoju studenata, kao i u doživotnom obrazovanju svih svojih korisnika.

Ključne reči

Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“; zakon o bibliotečkoj delatnosti; matične funkcije; stručno usavršavanje

Abstract

University Library „Svetozar Markovic“ is the central library of the University of Belgrade and home for all university libraries and academic libraries in Serbia, as well as special libraries in research institutions in the territory of Central Serbia. It collects, preserves and cares about the further use of the unique record of human creativity.

Enabling access to recorded knowledge, encouraging and supporting the flow of information, UBSM participate in pedagogical, scientific research, professional and artistic work of the Belgrade and Serbian academic public. It is the guardian of the written scientific and cultural heritage of the Belgrade University, and because of its long history, preserve and part of the cultural heritage of Serbia.

University library in Belgrade is an educational center with its collections, services, and library and IT skills to participate in educational and scientific-research University, the intellectual and professional development of students, as well as the lifelong education of all its users.

Keywords

University library „Svetozar Markovic“; Law about librarianship; Activities concerning the planning and development; Educate themselves permanently.

1 http://www.unilib.bg.ac.yu/o_nama/poslanstvo_ciljevi.php

Temelji Univerzitetske biblioteke „Svetozar Marković“ u Beogradu postavljeni su u 19. veku. Kao samostalna ustanova zvanično je otvorena za korisnike na dan Ćirila i Metodija, 24. maja 1926. godine, sa fondom, od oko 30.000 knjiga. Jedna je od najstarijih i najvećih naučnih biblioteka u Srbiji. Prva je srpska biblioteka za koju je namenski podignuta zgrada. Beogradski univerzitet je osnovao biblioteku sa zadatkom da mu bude stručna podrška u naučno-istraživačkom i nastavnom radu. Fond biblioteke je popunjavao planski i sistematski, opštim i fundamentalnim delima iz svih naučnih oblasti, putem poklona, razmene, kupovine i obaveznog primerka.

Univerzitetska biblioteka kao institucija od posebnog društvenog interesa, kao deo Univerziteta i visokog školstva svoje zadatke je usklađivala sa nastavnim i istraživačkim programima i zadacima Univerziteta, mada nije uvek mogla u potpunosti da prati ekspanziju razvoja Univerziteta u celini. Univerzitetska biblioteka je sastavni deo obrazovnog procesa i kao takva deo Univerziteta. Odlukom Skupštine Beogradskog univerziteta, 1987. godine Univerzitetska biblioteka je određena kao centar za naučne i stručne informacije u sistemu Univerziteta. Učesnik je projektnog tima za izradu naučno-tehničkih informacija SR Srbije. Univerzitetska biblioteka je jedno od 9 čvorišta bibliotečko-informacionog sistema Jugoslavije. Automatizacija poslovanja Biblioteke započela je 1988. godine, a samim tim i njeno uključanje u Sistem naučno-tehnoloških informacija Jugoslavije. Formiran je elektronski katalog, koji je online dostupan 24 sata dnevno. Iste godine je uspostavljena i prva terminalska veza preko modema sa inostranim informacionim izvorima. Prva optička računarska mreža je uspostavljena 1991. godine u zemlji, a 1996. godine je Računski centar Univerziteta u Beogradu, za potrebe Akademске mreže, ostvario prvu vezu sa svetskim internetom. Od 1996. godine, kada je realizovan projekat integracije lokalnih mreža u Biblioteci i njihovog povezivanja na LOTEX segment javne akademske mreže, u Internet učionici korisnicima je dostupno pretraživanje svih javno dostupnih informacija preko interneta, a na raspolaganju im je i stručna pomoć u pretraživanju od bibliotekara - informatora.

Celokupan proces rada u biblioteci je automatizovan, od nabavke, obrade i pozajmice. Vodi se i baza podataka o korisnicima, u kojoj je evidentirano 27.298 korisnika.²

Kao članica Univerziteta, pokazala je svoju lidersku ulogu u uticaju na razvoj bibliotečke delatnosti na svim univerzitetima i visokoškolskim ustanovama u Srbiji.

Univerzitetska biblioteka, pored zadataka koje obavlja svaka visokoškolska biblioteka na univerzitetu, obavlja i sledeće zadatke prema Standardima za biblioteke Univerziteta:³

- vodi brigu o primeni usvojenih standarda i preporuka u bibliotečkoj delatnosti;
- koordinira nabavnu politiku u mreži biblioteka univerziteta;
- organizuje uzajamnu katalogizaciju;
- održava centralne kataloge;
- pruža informacije svim korisnicima mreže univerziteta;
- učestvuje u organizaciji i sprovođenju informacione delatnosti o obrazovnom i istraživačkom radu na univerzitetu tako što:
 - održava bazu podataka i uređuje bibliografiju radova nastavnika i saradnika univerziteta;
 - održava bazu podataka o doktorskim i magistarskim radovima univerziteta;
 - čuva kao depozitni fond sve publikacije i polupublikacije koje se objavljuju u institucijama na univerzitetu;
 - održava bazu podataka o bibliotekama univerziteta i njihovim kadrovima i uređuje vodiče i druge referalne publikacije univerziteta;
 - održava bazu podataka o naučno-istraživačkom radu na univerzitetu, zajedno sa drugim članicama univerziteta;
 - održava i druge baze podataka i uređuje bibliografske i referalne publikacije za koje je zadužen univerzitet;
- obavlja međubibliotečku pozajmicu sa inostranstvom za sve korisnike mreže univerziteta, kao i pozajmicu u zemlji za one biblioteke koje to ne obavljaju samostalno;
- organizuje stalnu razmenu publikacija ustanova sa univerziteta sa drugim visokoškolskim ustanovama u zemlji i inostranstvu, za ustanove sa univerziteta koje to ne rade samostalno;
- organizuje i sprovodi razvojne programe zajedničke za univerzitet;

² podatak preuzet 30. 11. 2009.

³ <http://www.unilib.bg.ac.rs/zajednica01/standardi.php>

- pruža stručnu pomoć i vrši stručni nadzor pri osnivanju svake nove biblioteke na univerzitetu;
- pruža stručnu pomoć bibliotekskim radnicima organizovanjem seminara za stručno usavršavanje, štampanjem informacionih biltena i sl.;
- organizuje razvijenu tehničku službu za korišćenje i zaštitu bibliotečkog materijala da bi mogla da pruža i tu vrstu usluga bibliotekama u mreži.

Prava i dužnosti korisnika biblioteka, uslovi i način korišćenja pojedinih vrsta bibliotečke građe određuju se Pravilnikom o poslovanju biblioteke.⁴

Zakonom o bibliotečkoj delatnosti,⁵ iz 1994. godine, definisana je matična delatnost u bibliotekarstvu Republike Srbije, kao i podzakonskim aktima Ministarstva kulture Republike Srbije, od kojih su najvažniji Rešenje o određivanju biblioteka koje obavljaju matične funkcije u bibliotečkoj delatnosti i Pravilnika o nadzoru nad stručnim radom u bibliotekama, oba su iz 1994. godine.

Istorijski posmatrano, matične funkcije su uspostavljene još 1953. godine, sa osnivanjem Bibliotečkog centra pri Narodnoj biblioteci Srbije. Zakonom o bibliotekama iz 1960. godine uspostavljena je bibliotečka služba sa zadatkom da pomaže osnivanje biblioteka, da prati njen rad i razvoj i organizuje međusobnu saradnju.

Matične funkcije u bibliotečkoj delatnosti, prema važećem zakonu, pobrojane taksativno, su:

vođenje registra biblioteka; vođenje kataloga bibliotečke građe; pružanje stručne pomoći bibliotekama; nadzor nad stručnim radom biblioteka; staranje o usavršavanju kadrova za obavljanje bibliotečke delatnosti; praćenje i proučavanje stanja, potreba i uslova rada u bibliotečkoj delatnosti i predlaganje mera za unapređenje bibliotečke delatnosti i njihovo sprovođenje.

Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“ je matična za: 4 univerzitetske, 112 fakultetskih biblioteka, 30 visokoškolskih biblioteka i 92 biblioteke u naučnoistraživačkim ustanovama, na teritoriji uže Srbije.

Univerzitetska biblioteka pruža informacije o naučnom radu na univerzitetima i visokoškolskim ustanovama na teritoriji uže Srbije. Bibliografsku delatnost je negovala, razvijala i prilagođavala tehnološkom razvoju informatičkog društva.

Bibliografija radova nastavnika i saradnika Univerziteta u Beogradu i Univerziteta umetnosti u Beogradu je objavljivana godišnje počev od 1964. godine i ona pruža uvid u naučni rad na oba univerziteta u Beogradu. Bibliografija je izlazila u štampanom obliku sve do 1985. godine, a od 1986. godine je uključena u elektronski katalog Univerzitetske biblioteke.

Bibliografija prikaza, tematskih brojeva i priloga, kao i Bibliografija bibliografija u serijskim publikacijama iz fonda Biblioteke, rađena je od 1975. do 1994. godine u obliku lisnog kataloga. Od 1995. ova bibliografija je uključena u elektronski katalog Biblioteke.

U okviru VBS je omogućen onlajn ispis personalnih bibliografija istraživača. Naučni radnici i istraživači iz Srbije mogu izborom linka Bibliografije, na glavnom meniju COBISS.SR, sami da preuzimaju već unete personalne bibliografije.

Zakonom o Univerzitetu iz 1905. godine, Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“ je depozitna biblioteka za doktorske disertacije. Zakonska je obaveza da se posle promocije sve odbranjene disertacije deponuju u njenom fondu. Nažalost, ova zakonska obaveza nije uvek poštovana. Publikacija Pregled doktorskih disertacija odbranijenih u Srbiji, za našu nauku je od izuzetnog značaja. Objavljene su publikacije koje obuhvataju periode 1945-1975, 1976-1978, 1979-1980 i 1984-1985. godine. Podaci o doktorskim disertacijama koje su odbranjene posle 1995. godine uključeni su u elektronski katalog Biblioteke.

Na osnovu raspoloživih podataka iz elektronskog kataloga Biblioteke i popisa disertacija koje su pripremili svi fakulteti, pripremljen je popis doktorskih disertacija koje se čuvaju u fondovima mreže biblioteka Univerziteta u Beogradu. Prema evidenciji Univerziteta u Beogradu, ukupno je promovisano 12.591 doktor nauka. Od toga je u Univerzitetskoj biblioteci u Beogradu i fakultetskim bibliotekama pohranjeno 11.188 i još 36 samo u fakultetskim bibliotekama. Bliži podaci o disertacijama koje se čuvaju u fondu Univerzitetske biblioteke „Svetozar Marković“, dostupne su na: http://www.unilib.bg.ac.yu/projekti/disertacije_index.php.⁶

Univerzitetska biblioteka svoju delatnost usklađuje sa naučno-tehnološkim promenama, koje propisuje reforma sistema visokog obrazovanja uobličena Bolonjskom deklaracijom, čiji je potpisnik od 2003. godine i naš univerzitet. Visokoškolskom

4 <http://www.unilib.bg.ac.rs/zajednica01/pravilnik.php>

5 Zakon o bibliotečkoj delatnosti // Службени гласник РС, бр. 34(1994), 1053

6 http://www.unilib.bg.ac.yu/projekti/disertacije_index.php

kadru je neophodno obezbediti digitalnu biblioteku i internet pristup bazama podataka i bibliotečkim fondovima, što je jedan od ciljeva Univerzitetske biblioteke, koja mora da prati savremene tendencije u razvoju svetskog visokoškolskog bibliotekarstva.

Univerzitetska biblioteka posvećuje veliku pažnju obrazovanju svojih radnika. Svi bibliotečki radnici imaju položen stručni bibliotekarski ispit, informatički su pismeni i stalno se stručno usavršavaju. U skladu sa svojim ingerencijama, dva puta godišnje organizuje seriju kurseva, radionica i stručnih predavanja za sve zainteresovane bibliotekare u mreži visokoškolskih biblioteka, a uključena je i u realizaciju studentske prakse studenata Katedre za bibliotekarstvo i informatiku Filološkog fakulteta u Beogradu.

Univerzitet u Beogradu je 2007. godine usvojio „Strategiju obezbeđenja kvaliteta“, ⁷ što je dokument koji će se periodično preispitivati, menjati, dopunjavati i služiti kao osnova za izradu akcionih planova u oblasti obezbeđenja kvaliteta. Univerzitet je u okviru Misije istakao svoje opredeljenje za unapređenje kvaliteta visokog obrazovanja u okviru jedinstvenog visokog školstva u Evropi.

Projekat digitalizacije započeo je u Univerzitetskoj biblioteci 2008. godine. Elektronski zapisi o staroj i retkoj knjizi su inkorporirani i pretraživi preko uzajamnog kataloga biblioteke kao članice sistema COBISS.

U fondu retkosti predviđenom za digitalizaciju nalaze se rukopisne, stare i retke štampane knjige, stari časopisi i novine, arhivska zbirka, zbirka starih geografskih karata i atlasa. Zbirka rukopisnih, ćirilskih i orijentalnih knjiga je od neprocenjive vrednosti.

Gradski sekretarijat za kulturu Skupštine grada Beograda je Univerzitetskoj biblioteci dodelio sredstva za digitalizaciju 1597 strana rukopisnih knjiga iz poklona Gedeona Dunđerskog.

Do sada je digitalizovano 13 starih i retkih knjiga, 19 rukopisnih knjiga, kao i 206 dokumenata iz rukopisne zaostavštine Isidore Sekulić.

Visoko školstvo u Srbiji nalazi se u procesu transformacije i usklađivanja sa visokim školstvom Evrope, koje zahteva velike promene u visokom obrazovanju. U okruženju gde korisnici žele bez ograničenja pristup svim informacijama i adekvatne uslove rada, zadatak bibliotekara postaje sve složeniji, bibliotekari postaju „informacioni provajderi“, „sistem-bibliotekari“ ili „menadžeri znanja“.

Literatura

Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“. Dostupno na: http://www.unilib.bg.ac.yu/o_nama/poslanstvo_ciljevi.php

Baza podataka o korisnicima. Dostupno na:

<http://www.unilib.bg.ac.rs/usluge/clanstvo/index.php> (preuzet 30.11.2009.)

Standardi za biblioteke Univerziteta. Dostupno na: <http://www.unilib.bg.ac.rs/zajednica01/standardi.php>

Pravilnikom o poslovanju biblioteke. Dostupno na:

<http://www.unilib.bg.ac.rs/zajednica01/pravilnik.php>

Zakon o bibliotečkoj delatnosti // Службени гласник РС, бр. 34(1994), 1053

Dokorati na Univerzitetu u Beogradu. Dostupno na: http://www.unilib.bg.ac.yu/projekti/disertacije_index.php

Glasnik Univerziteta u Beogradu, бр. 135/2007, str. 231-235



⁷ Glasnik Univerziteta u Beogradu, бр.135/2007, str. 231-235